

МЕТОДИ ЗАСТОСУВАННЯ ФЕРМЕНТІВ У МЕДИЧНІЙ ПРАКТИЦІ ТА ТВАРИННИЦТВІ

О.С. Хруленко, студент (powerful.white.shark@gmail.com)

Науковий керівник – к.т.н., доцент Юлевич О.І.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті викладено основні проблеми щодо використання ферментів, методи вирішення цих проблем, а саме створення іммобілізованих ферментів. Також розглянуто основні напрями використання ферментів у медицині та тваринництві, функції ферментів (біологічних каталізаторів) в живих організмах, фактори, що впливають на дію ферментів. Наведено роль ферментів в механізмі розвитку патологічного процесу і застосування ферментів в клініці для діагностики деяких поширених захворювань людини та тварин.

Ключові слова: ферменти, ензимодіагностика, ензимологія, інгібітори, коферменти.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день є досить актуальною тема використання ферментів у будь-яких сферах діяльності людини. Особливого успіху набуло використання їх у сфері медицини та ветеринарії. Ферменти в медичній практиці знаходять застосування в якості діагностичних і терапевтичних засобів. Крім того, ферменти використовують в якості специфічних реактивів для визначення ряду речовин [1]. Ферментна діагностика може служити основою не тільки для постановки правильного і, що найголовніше, своєчасного діагнозу хвороби, а й для перевірки ефективності застосовуваного методу лікування [2].

Головною функцією ферментів є їх здатність різко підвищувати (в десятки і сотні мільярдів разів) швидкість хімічних реакцій, тобто ферменти виконують роль каталізаторів величезного числа хімічних реакцій, які щомиті відбуваються у всіх живих системах. Більш того, ферменти є регуляторами швидкості хімічних реакцій, строго контролюючи процеси синтезу і розпаду індивідуальних хімічних компонентів клітини і всього організму в цілому.

Ферменти здатні збільшувати поживну цінність різних кормів і знижувати їх витрати. Вони володіють профілактичними і лікувальними властивостями при різних, і особливо, шлунково-кишкових захворюваннях [3].

Однак, ферменти – речовини білкової природи і тому нестійкі при зберіганні, а також чутливі до теплових впливів. Крім того, ферменти не можуть бути використані багаторазово через труднощі у відділенні їх від

реагентів і продуктів реакції, тому в наш приділяється значна увага способам створення іммобілізованих ферментів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Торкаючись медичних проблем вчення про ферменти, слід перш за все підкреслити, що один з перспективних напрямків застосування ферментів – медична ензимологія – стало логічним розвитком загального біологічного вчення про ферменти. До теперішнього часу отримані переконливі докази, що сучасна біологія і медицина розмовляють мовою ензимології і що можливості використання ферментів в медицині теоретично безмежні. Зокрема, чітко визначилися три основних напрямки в галузі медичної ензимології: ензімопатологія, ензімодіагностика і ензимотерапія.

Вчені В. А. Енгельгардт, А. Є. Браунштейн, С. Р. Мардашев, І. В. Березін та інші внесли великий внесок у світову науку у сфері вивчення структури та функцій ферментів, механізмів ензиматичні каталізу і регуляції активності і синтезу ферментів; це сприяло суттєвому поліпшенню методів діагностики, лікування та профілактики захворювань людини. Вирішити багато проблем, пов'язаних з ферментами допомагає створення іммобілізованих ферментів. Початок цьому методу було покладено у 1916 році, коли Дж. Нельсон і Е. Гріффіні адсорбувати на вугіллі інвертазу і показали, що вона зберігає в такому вигляді каталітичну активність. Сам термін «іммобілізовані ферменти» введений у 1971 році, і означає будь-яке обмеження свободи пересування білкових молекул в просторі [4].

Постановка завдання. Зробити огляд основних галузей застосування ферментів і визначити сучасні та перспективні методи іммобілізації ферментів.

Матеріали і методика. У біологічних об'єктах ферменти перебувають у фіксованому стані на поверхні різних клітинних структур (частіше на мембранах), завдяки чому вони зберігають тривалий час свою активність. У технології довго використовувались препарати нативних ферментів, що обмежувало термін їх застосування. Досягнення ензимології сприяло детальному вивченню ферментів, завдяки чому було створено теоретичну базу для виробництва ферментів пролонгованої дії.

Результати досліджень. Ферменти як біологічні каталізатори застосовуються в різних галузях промисловості – харчовій, текстильній, фармацевтичній, в медицині, сільському господарстві тощо [1-5]. На сьогодні найінтенсивніше розвивається саме медичний напрямок використання ферментних препаратів і збільшується кількість таких розробок.

Ензімопатологія вивчає молекулярні хвороби, причина виникнення яких пов'язана з дефіцитом або повною відсутністю ферментів. Детальне вивчення

молекулярних причин і наслідків цих захворювань наближає до розроблення ефективних методів діагностики та терапії.

Ензимодіагностика покликана займатися розробкою ферментних тестів, заснованих на визначенні активності ферментів і ізоферментів в біологічних рідинах організму хворого для встановлення діагнозу. Найчастіше використовується для визначення активності ферментів крові.

Ензимотерапія – метод лікування і профілактики, заснований на застосуванні збалансованого комплексу ензимів рослинного і тваринного походження, лікувальна ефективність яких полягає у комплексному впливі на ключові процеси, що відбуваються в організмі.

Ензимодіагностика розвивається двома шляхами: один шлях – використання ферментів в якості реагентів для відкриття і кількісного визначення нормальних або аномальних хімічних речовин в сироватці крові, сечі, шлунковому соку та ін. Інший шлях – відкриття та кількісне визначення самих ферментів в біологічних рідинах при патології. Виявилося, що ряд ферментів з'являється в сироватці крові при розпаді клітин [4].

При використанні ферментів в якості лікарських засобів (ензимотерапії) існує клінічна класифікація ферментів і класифікація щодо їх застосування:

- препарати, що застосовуються переважно при гнійно-некротичних процесах (трипсин, хімотрипсин, хімопсін, рибонуклеаза, дезоксирибонуклеаза, колагену);

- фібринолітичні препарати – група антитромботичних препаратів, які активують фібриноліз, завдяки чому нормалізують кровопостачання та усувають гіпоксію тканин (фібринолізин, стрептоліаза, стрептодеказа та ін.);

- ферментні препарати, які поліпшують процеси травлення (пепсин, сік шлунковий натуральний, абомін, панкреатин, пепсидил та ін.) [3].

Перспективним є одержання біологічно активних полімерів медичного призначення співімобілізацією протеолітичних ферментів та антимікробних речовин з метою створення лікарських препаратів поліфункціональної дії. При цьому такі лікарські препарати набувають особливих властивостей, які пов'язані з їх полімерною природою, а саме пролонгованості дії та зменшення його токсичності. Було розроблено технологію створення медичної пов'язки з хімічно модифікованої целюлози, до якої за рахунок утворення хімічних зв'язків приєднані колагенолітичні ферменти, які входять до ферментного комплексу гепатопанкреасу краба. Ранове покриття зберігає високу терапевтичну активність [2].

Ще одним напрямом застосування ферментів є їх використання у тваринництві. Дія кормових ферментів, яких, як правило, недостатньо в

шлунково-кишковому тракту, спрямована на підвищення ферментативної активності і поліпшення травлення у тварин. Зменшити антипоживні властивості некрохмальних полісахаридів і поліпшити поживність кормів можна застосуванням штучних, екзогенних, ферментів, які розщеплюють їх до глюкози, що здатна засвоїтися, і допомагають організмові нормально функціонувати.

Слід зазначити, що штучні ферменти, на відміну від гормонів і вітамінів, не всмоктуються в кров, тому не можуть потрапити в готові тваринні продукти: м'ясо, молоко, яйця. Як речовини білкової природи ферменти безпечні для організму і не залишають ніяких слідів у продукції тваринництва. Навпаки, застосування ферментів дає змогу знизити навантаження на навколишнє середовище. Краща конверсія корму сприяє зниженню кількості гною і, відповідно, – зменшенню виділення в атмосферу азоту і фосфору, що є важливим фактором поліпшення екологічної обстановки.

Екзогенні ензими втягують у травний процес ті поживні речовини, на які не впливають природні ендогенні ферменти, і таким чином прискорюють і підвищують перетравність кормів.

У цілому використання кормових ферментних препаратів дає такі переваги:

- можливість використання дешевших кормів без зниження продуктивності;
- підвищення рівня доступності крохмалю, протеїну, жирів для впливу власних ферментів травного тракту, вивільнення і краще засвоєння додаткової обмінної енергії, зростання кормової цінності раціонів;
- усунення негативного ефекту антипоживних некрохмалистих полісахаридів, підвищення перетравності поживних речовин;
- поліпшення мікрофлори кишківника, зниження рівня кишкових захворювань, поповнення власної ферментної системи тварин;
- збільшення продуктивності та збережуваності молодняка та дорослого поголів'я тварин за незмінних раціонів;
- поліпшення гігієнічних умов утримання завдяки зменшенню кількості і вологості випорожнень і підстилки;
- покращання екологічної обстановки навколишнього середовища за рахунок повнішого засвоєння азоту і фосфору організмом тварин і зниження викиду цих речовин у довкілля.

Зазначені функції сучасних ферментних препаратів і їхній вплив на поліпшення виробничих, господарських і економічних показників незаперечно доводять обґрунтовану потребу їхнього використання в технології годівлі тварин [5].

Створення біокаталізаторів нового покоління – іммобілізованих ферментів – відкрило перед прикладною ензимологією нові перспективи. Іммобілізація ферменту – це методичний прийом, при якому молекулу біокаталізатора включають у фазу, відокремлену від фази вільного розчину, але здатну обмінюватися з нею молекулами субстрату [6].

Іммобілізовані ферменти перед нативними попередниками мають такі переваги:

- гетерогенний каталізатор легко відокремлюється від реакційного середовища, що дає можливість зупиняти реакцію в будь-який момент та отримувати чистий від ферменту продукт;

- ферментативний процес з використанням іммобілізованих ферментів можна проводити безперервно, регулюючи швидкість реакції та вихід продукту;

- модифікація ферменту дозволяє змінити його властивості (специфічність, залежність каталітичної активності від рН та іонного складу, стабільність) ;

- використання іммобілізованих ферментів у медицині зумовлене зниженням їх імуногенності, алергенності і токсичності поряд із підвищеною стабільністю та пролонгованістю дії по відношенню до нативних аналогів [6].

Іммобілізованих ферменти можна використовувати для аналітичних і препаративних цілей. Застосовують ферменти в якості замісної терапії при недостатності їх в організмі і як фармакологічні засоби для лікування багатьох захворювань, не пов'язаних безпосередньо з нестачею даного ферменту. Деякі ферменти стали широко застосовувати в якості кормових преміксів і поліпшення відгодівлі тварин [6].

Висновки і перспективи подальших досліджень. На сьогоднішній день важко уявити життя без ферментів. В першу чергу вони мали визнання у харчовій промисловості, однак, вони мають незамінне значення у сфері медицини та ветеринарії. Їх використання полегшило людську діяльність, але й створило ряд нових проблем, які необхідно вирішувати. Незважаючи на це, їх використання набирає швидких обертів.

Роботи по пошуку оптимальних, економічних методів іммобілізації, які дозволяють отримувати препарати з максимальною активністю і з покращеними технологічними характеристиками продовжуються. Однак, єдиної думки щодо механізмів і тенденції зміни властивостей ферментів після і під час іммобілізації немає. Тому, вибір оптимального методу іммобілізації, відповідного носія та форми обумовлений характеристиками і властивостями

певного ферменту, а також передбачуваними галузями його використання.

Список використаних джерел

1. Применение ферментов в медицине. – Режим доступа: http://biochemistry.ru/biohimija_severina/B5873Part21-119.html
2. Ферменты в медицине. – Режим доступа: <http://idoktor.info/biohimiya/ferment%FB/ferment%FB-v-meditsine.html>
3. Энзимодиагностика. – Режим доступа: <https://www.scienceforum.ru/2017>
4. Ферменты в ветеринарии. – Режим доступа: <http://vet-nadom.by/articles/item/385>
5. Попсуй В. Поліпшуємо раціони ферментами доцент / В. Попсуй // Пропозиція – Режим доступа <http://propozitsiya.com/ua/polipshuiemo-racioni-fermentami>
6. Григор'єва М. А. Імобілізація ферментів як спосіб отримання ефективних біопрепаратів для практичного застосування / М. А. Григор'єва // Наукові вісті НТУУ "КПІ". – 2008. – № 1. – С. 97-107.